

Διδάσκοντας μέσα από τα παραμύθια: Δυνατότητες – όρια – Προοπτικές

Ντούλια Αθηνά, Δρ., Εκπαιδευτικός ΠΕ70

Περίληψη: Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιάσει εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας προκειμένου να βοηθήσει το παιδί να μαθαίνει ευχάριστα και εποικοδομητικά. Με αφορμή ένα παραμύθι και μέσα από δραστηριότητες, ιστογράμματα, παιχνίδια, ο μαθητής μαθαίνει να κατακτά τη γνώση, να την οικοδομεί και να την προάγει: με άλλα λόγια, ο μαθητής μαθαίνει πώς να μαθαίνει μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες. Η καλλιέργεια και παραγωγή του γραπτού λόγου και η διδασκαλία των μαθηματικών μπορεί να αποβεί τελικά ευχάριστη και ελκυστική μέσα από κατάλληλα σχεδιασμένες δραστηριότητες, οι οποίες βασίζονται στην πλοκή ενός παραμυθιού.

1. Εισαγωγή

“Το να πλήττεις μπροστά στο κείμενο σημαίνει ότι δεν μπορείς να το αναπαράγεις, να το παίζεις, να το αποσυνθέσεις, να το βάλεις μπροστά”.

R.Barthes

Πρωταρχικός σκοπός της εκπαίδευσης σύμφωνα και με το επίσημο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ) αποτελεί και *“η ολόπλευρη αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοπνευματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά”* (Ν.1566/85, άρθρο 1, παρ.1, ΦΕΚ 303/Β και ΦΕΚ 304/Β, 13-3-2003). Με άλλα λόγια η διδασκαλία ενός σύγχρονου σχολείου οφείλει να εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις αυτές που θα συμβάλλουν στην πνευματική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών, καθώς επίσης και στην καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής τους σκέψης (Τριλιανός, 2002, σ. 13-16). Ιδιαίτερα, στην εποχή μας με τη ραγδαία τεχνολογική έκρηξη και την πληθώρα της πληροφορίας, η οργάνωση και ο σχεδιασμός μιας διδασκαλίας θα πρέπει να περιέχει το στοιχείο της ευελιξίας, της καινοτομίας και της πρόκλησης, ώστε να εμφυσά στο μαθητή τη διάθεση και την όρεξη για μάθηση και δημιουργία, να κινητοποιεί το ενδιαφέρον του και να τον βοηθά πώς να μαθαίνει εύκολα, αβίαστα και εποικοδομητικά, ασκώντας παράλληλα την αυτόνομη βούληση και συμμετοχή του.

Πόσο εύκολο όμως είναι κάτι τέτοιο, ιδιαίτερα στην εποχή μας; Δεν είναι λίγες οι φορές που οι μαθητές μας βιώνουν αυτό ακριβώς που αναφέρει ο Barthes: την πλήξη και την ανία. Πόσες φορές δεν έχουμε αντιμετωπίσει κουρασμένα, βαριεστημένα βλέμματα μαθητών, τα οποία συχνά παρακαλούν να βγουν από τη θέση αυτή; Γιατί συμβαίνει αυτό; Τι μπορούμε άραγε εμείς οι εκπαιδευτικοί να κάνουμε, ώστε να υπερκεράσουμε αυτό το αρνητικό συναίσθημα των μαθητών;

Όλες οι ερωτήσεις έχουν την ίδια απάντηση: οι μαθητές αισθάνονται πλήξη ή ανία, επειδή δεν βρίσκουν κάτι ενδιαφέρον σε αυτό που κάνουν, δεν κινητοποιούνται, αντίθετα βομβαρδίζονται παθητικά με σωρεία πληροφοριών και γνώσεων δίχως να έχουν τη δυνατότητα να τις διαχειριστούν με τρόπο εποικοδομητικό και παραγωγικό για τους ίδιους. Σε ερώτηση “τι είναι αυτό που δεν σας αρέσει στο μάθημα”, οι απαντήσεις από το μεγαλύτερο ποσοστό μαθητών συγκλίνουν περίπου στην ίδια πρόταση: **δεν έχει ενδιαφέρον, δεν προκαλεί, δεν εξάπτει τη φαντασία.** Τους λείπει, θα προσθέταμε, αυτό που χαρίζει απλόχερα το παραμύθι: η πλοκή, η δράση, ένα σενάριο, ο παιγνιώδης χαρακτήρας με τη χρησιμοποίηση εμψυχωτικών δραστηριοτήτων, ώστε να εξασφαλίζεται η καθολική συμμετοχή τους.

Διότι τα παραμύθια αποτελούν κείμενα με δυνατότητες αναπαραγωγής, με παιγνιώδεις δραστηριότητες, με κάποια σκηνοθεσία, που αποκαλύπτουν ενδεχομένως και πτυχές της προσωπικότητας του παιδιού. Αποτελούν κείμενα που προκαλούν τις δυνατότητες του μαθητή και μπορούν, πέρα από την ευχαρίστηση, να συμβάλλουν και στην ανάδειξη των δυνατοτήτων τους. Τα παραμύθια, σχεδιασμένα και αξιοποιημένα σωστά, δεν προκαλούν πλήξη, αλλά καθηλώνουν με τη γοητεία τους, προκαλούν και εξάπτουν τη φαντασία και την περιέργεια.

Άλλωστε οι έννοιες της ταύτισης, της προβολής, του παιχνιδιού, της δημιουργικότητας, της ενεργοποίησης φαντασιώσεων και φαντασίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τα παραμύθια· γι’ αυτό και μπορούν τα παραμύθια να γεφυρώνουν τον κόσμο που προβάλλουν με αυτόν της καθημερινής εμπειρίας του παιδιού, να συμφιλιώνουν το αλλότριο με το οικείο. Τα παραμύθια δεν εισάγουν το παιδί μόνο στην ιστορία του λογοτεχνικού κειμένου αλλά και στην προσωπική του ιστορία, ώστε να αποτελούν εξαιρετή πνευματική τροφή των παιδιών γι’ αυτό. Αυτό το διατύπωσε με τρόπο έξοχο ο Ε.Π. Παπανούτσος (Παπανούτσος, 1980, σ.118-9):

Ό,τι αργότερα θα προσπαθήσει να ενσταλάξει μέσα στην ψυχή του νέου η αγωγή μεθοδικά με μέσα τελειότερα και πολυπλοκότερα, για να οξύνει την αντίληψή του, να πλουτίσει την εμπειρία του, να καλλιεργήσει την ευαισθησία του και γενικά να πλατύνει και να βαθύνει το πνεύμα του-αυτό αρχίζει κιόλας να το κάνει το παραμύθι με το δικό του τρόπο. Και είναι αξιοθαύμαστο, γιατί δοκιμάζει να το κάνει με μια χαριτωμένη στην απλότητά της συγχορδία, που απλώνεται σε ολόκληρη την κλίμακα των πνευματικών απαιτήσεων. Για όλες τις ψυχικές λειτουργίες προνοεί: **οδηγεί την αντίληψη, τρέφει τη μνήμη, διεγείρει τη φαντασία, αλλά και την κρίση γυμνάζει και το συναίσθημα καλλιεργεί** με απώτερο σκοπό να προπονήσει τη βούληση, καθώς αυτή ετοιμάζεται να αποτολμήσει το μεγάλο άλμα: από το ενστιγματικό να πηδήσει και να κινηθεί στο συνειδητό επίπεδο της ζωής».

Το παραμύθι επομένως αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού- δυστυχώς όχι ακόμη πλήρως αναγνωρισμένο από όλους- το όχημα ή το μέσο που κάνει τη μάθηση πιο ενδιαφέρουσα και ελκυστική και βοηθά τα παιδιά να προσεγγίσουν τη γνώση και να μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν αβίαστα, ευχάριστα, διασκεδαστικά. Γιατί τελικά αυτός είναι ο σκοπός μας: να καταστήσουμε τη γνώση ευχάριστη και δημιουργική για το παιδί έχοντας ως αφετηρία τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του και στοχεύοντας στη σφαιρική ανάπτυξη της προσωπικότητας και των ικανοτήτων του αξιοποιώντας όλους τους τύπους της νοημοσύνης του, σύμφωνα με τον Gardner . Ένα σχολείο δηλαδή που ξεκινά να μεταδώσει τη γνώση με αφορμή **από το παιδί, με το παιδί, για το παιδί.**

Κι αυτό επιτυγχάνεται μέσα από το παραμύθι και τη χρήση παραμυθιακών ιστοριών. Είναι επομένως σκόπιμο να εντάσσεται στο ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου και κυρίως του νηπιαγωγείου και των πρώτων τάξεων του δημοτικού (Μερακλής, 1999, σ.199-214), διότι από εκεί ξεκινά η βασική εκπαίδευση των μαθητών και είτε να “διδάσκεται” αυτόνομα ή να χρησιμοποιείται επικουρικά και παρενθετικά στα μαθήματα προκειμένου να κάνει τη γνώση πιο εύληπτη, κατανοητή και προσπελάσιμη. Επιπλέον, ένα παραμύθι μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για την εκπόνηση διαθεματικών προγραμμάτων και την υλοποίηση σχεδίων εργασίας και διαφόρων καινοτόμων προγραμμάτων (Αγωγής Υγείας, Περιβαλλοντικά, κ.τ.λ.). Κατά συνέπεια, η χρησιμότητά του είναι μεγάλη και η χρήση του εξυπηρετεί πολλαπλούς σκοπούς τόσο γνωστικούς όσο και συναισθηματικούς και

ψυχοκινητικούς. Η διδασκαλία του επομένως θα πρέπει να είναι συστηματική (Μερακλής, 1999, σ.199-214).

Αυτό που θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τον εκπαιδευτικό είναι η εκλογή του παραμυθιού, καθώς οφείλει να βρίσκεται σε αντιστοιχία με το πνευματικό επίπεδο των μαθητών από άποψη λεξιλογίου και, προπάντων, από άποψη περιεχομένου. Πρέπει να υπακούει στον ψυχολογικό παράγοντα της διδασκαλίας, πράγμα το οποίο σημαίνει να έχει σχέση με τα καθημερινά βιώματα των παιδιών και να ανταποκρίνεται στην περιέργεια και τα ενδιαφέροντά τους · έτσι κερδίζεται η προσοχή τους και επιτυγχάνεται η κατανόησή τους. Με άλλα λόγια πέρα από τον κοινωνικοποιητικό, επικοινωνιακό και εκπολιτιστικό του χαρακτήρα, το παραμύθι έχει και ειδικότερα παιδευτικό και ψυχοκινητικό σκοπό. Η ένταξή του άρα στο σχολικό πρόγραμμα και η ενασχόληση με αυτό, όταν γίνεται με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο, μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές στην ανάπτυξη γλωσσικής και γραπτής έκφρασης, στην καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής τους σκέψης, στην εξάσκηση λογικομαθηματικών δεξιοτήτων. Αυτό θα αποτελέσει και το αντικείμενο της επόμενης ενότητας: πώς δηλαδή ένα παραμύθι μπορεί να αξιοποιηθεί στα μαθήματα και κυρίως για την καλλιέργεια του προφορικού και γραπτού λόγου και της μαθηματικής αντίληψης.

2. Πώς αξιοποιείται ένα παραμύθι στην τάξη

Ένα παραμύθι μπορεί να αξιοποιηθεί μέσα στην τάξη ποικιλοτρόπως. Μια από τις δυνατότητες που παρέχει στον εκπαιδευτικό είναι να χρησιμοποιηθεί στα διάφορα μαθήματα. Στο μάθημα της Γλώσσας μπορεί να αξιοποιηθεί για παραγωγή γραπτού λόγου, στα Μαθηματικά για την επίλυση προβλημάτων ή για την κατανόηση σύνθετων μαθηματικών εννοιών όπως είναι οι αναλογίες και τα κλάσματα, κ.ό.κ..

Μέσα από τα παραμύθια οι μαθητές εκπαιδεύονται και μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν μέσα από τη χρήση ιστογραμμάτων και χαρτών, οι οποίοι μπορεί να ποικίλλουν και συνίστανται στην εκμάθηση βασικών δομικών στοιχείων ενός γραπτού κειμένου, στην άσκηση της ικανότητας συγκρίσεως, στην απόκτηση ευχέρειας γεωγραφικού προσδιορισμού ή στην ενασχόληση με δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, που αναπτύσσουν και καλλιεργούν τη γλωσσική έκφραση και την κριτική τους σκέψη, καθώς συνήθως αναδύονται και ζητήματα της μορφής problem solving (Ντούλια, 2010, σ.276-340). Οι εννοιολογικοί χάρτες και τα

ιστογράμματα μπορούν να ποικίλλουν ανάλογα με τους συγκεκριμένους εκάστοτε σκοπούς που θέτει ο εκπαιδευτικός.

Πιο συγκεκριμένα, από την άποψη της διδακτικής, ένα παραμύθι μπορεί να λειτουργήσει ως κείμενο αναπτυγμένης αφήγησης συντελώντας, παραπέρα, στην ανάπτυξη του γραπτού και προφορικού λόγου από τους μαθητές. Ανάλογα με την ηλικία τους, την τάξη και το πνευματικό τους επίπεδο, οι μαθητές μπορούν να κινηθούν από την απλή παράθεση δραστηριοτήτων του ήρωα κατά χρονική εξέλιξη ως την πιο αναπτυγμένη μορφή, η οποία μπορεί να εμπεριέχει συγκρούσεις, υπερβάσεις εμποδίων και έντεχνες αναφορές στο παρελθόν ή στο μέλλον, στοιχεία που στο σύνολό τους οικοδομούν και προάγουν το μύθο του αφηγήματος (Kellogg, 1994, σ. 206 · Μπαμπινιώτης, 1991, σ.41). Πλοκή, χαρακτήρες, σκηνικό, θέμα, ύφος παραμυθιού είναι μερικά από τα στοιχεία που μπορεί ο εκπαιδευτικός να αξιοποιήσει στη διδασκαλία για να καθοδηγήσει τους μαθητές στο πώς να γράφουν μια ιστορία.

Άλλωστε το παραμύθι, ανήκοντας στα λεγόμενα πολυσημικά κείμενα σχολικής χρήσεως, διακατέχεται από ακρίβεια, πληρότητα και συνοχή. Η κάθε παραμυθιακή ιστορία έχει αρχή, μέση και τέλος.. Η γνώση επομένως των δομικών στοιχείων και των αφηγηματικών μονάδων που το απαρτίζουν, κρίνεται απαραίτητη και χρήσιμη για την διαδικασία σύνθεσης της δομής και την αξιοποίησή της στην διδακτική πράξη.

Γενικά, το παραμύθι προσφέρεται στη διδακτική πράξη τόσο για το περιεχόμενο του όσο και για τη γλώσσα του, καθώς αποφεύγει τις σύνθετες συντάξεις, τους πολλούς συνδέσμους, τα πολλά επίθετα και τις αφηρημένες έννοιες. Η γλώσσα του είναι απλή, κατανοητή, μεστή από λέξεις που σημαίνουν ενέργεια, κίνηση. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το παραμύθι ήταν, είναι και θα είναι αγαπητό από όλους και ιδίως από τα μικρά παιδιά, για τα οποία προσφέρεται περισσότερο. Με τη χρήση κατάλληλου λεξιλογίου (Ντούλια, 2010, σ.204), με το οποίο οι μαθητές έχουν εξοικειωθεί μέσα από την επαφή και γνωριμία με το παραμύθι, μπορούν να συντάξουν ένα εμπεριστατωμένο κείμενο, ολοκληρωμένο νοηματικά και δομημένο σωστά. Γενικά η ανάγνωση και αφήγηση μιας παραμυθιακής ιστορίας ενισχύει την ικανότητα σύνθεσης γραπτών κειμένων και –κυρίως όταν γίνεται με παιγνιώδη τρόπο, πρακτική η οποία ευχαριστεί και παρακινεί τους μαθητές κάθε ηλικίας- οδηγεί στην αναγνώριση μορφών και δομών της γλώσσας, δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξουν τα παιδιά στο σχολείο. Η ταύτιση, η συναισθηματική εμπλοκή και η

αναγνωστική ανταπόκριση των μαθητών με τους ήρωες είναι το στοιχείο εκείνο που κεντρίζει, προκαλεί και παρακινεί τους μαθητές στην περαιτέρω ενασχόληση με τη γραπτή έκφραση.

Σε μια άτυπη έρευνα που κάναμε με αφορμή την ανταπόκριση και πρόσληψη των νέων βιβλίων, μαθητές Δημοτικού στη συντριπτική τους σχεδόν πλειοψηφία απάντησαν ότι τους άρεσε το βιβλίο της Γλώσσας της Β΄ δημοτικού, διότι αυτό βασίζεται σε ένα σενάριο, σε ένα παραμύθι. Οι μαθητές παρακολουθούν τη δράση και περιπέτειες των ηρώων σε μια φανταστική χώρα, τη Χωχαρούπα κι ακολουθούν τα βήματά τους και τις προσκλήσεις τους στην εκμάθηση διαφόρων φαινομένων, γραμματικών και μη, φυσικά, ευχάριστα και πρόθυμα. Θα ήθελαν μάλιστα το ίδιο να συνέβαινε και στα υπόλοιπα μαθήματα και κυρίως στα Μαθηματικά. Είναι κάτι ανάλογο με τα διάφορα εκπαιδευτικά λογισμικά που κυκλοφορούν στο εμπόριο, η ζήτηση και η επιτυχία αρκετών από αυτών στηρίζονται κατά βάση στο πετυχημένο σενάριο και στο φιλικό, ελκυστικό και προκλητικό περιβάλλον τους.

Με άλλα λόγια, μέσα από ένα παραμύθι μπορεί το παιδί να εμπλουτίσει τη γλώσσα του, να εμβλαπτιστεί γενικώς σε μια εμπειρία δημιουργικότητας, να γίνει μέτοχος μια ερμηνευτικής πολυσημίας και να ανακαλύψει τη σημασιολογική αφθονία των λέξεων (Αναγνωστοπούλου, 2002, σ. 78). Διότι διαβάζω σημαίνει αποκωδικοποιώ, ανακαλύπτω τη συνάφεια με τους γύρω μου, το περιβάλλον, το εγώ μου (Barthes, 1988, σ.46).

Σημαντική θεωρείται όμως και η αξιοποίηση της εικονογράφησης ενός παραμυθιού. Ο εικονικός τρόπος επικοινωνίας προσφέρεται στις μικρές ηλικίες (προσχολική και πρωτοσχολική), επειδή οι μαθητές δεν έχουν κατακτήσει ακόμη επαρκώς τη δεξιότητα της ανάγνωσης (Γιαννικοπούλου, 2001 · Κιτσαράς, 1993 · Μπενέκος, 1981 · Τσιλιμένη, 2007). Έτσι, η εικόνα στις μικρές αυτές ηλικίες αποτελεί προσφιλές και πολύ αγαπητό γνώρισμα των βιβλίων και προσφέρεται για ανάπτυξη και παραγωγή προφορικού λόγου. Αλλά και σε μεγαλύτερες ηλικίες, μπορεί αυτό να επιτευχθεί, αν οι μαθητές εκπαιδευτούν κατάλληλα στην “ανάγνωση της εικόνας”, καθώς, ως γνωστό, η εικόνα διαθέτει μια δυναμική, είναι φορέας και κώδικας πολλαπλών μηνυμάτων, προσφέρει πολλές προσεγγίσεις και πολλές φορές έχει ισχυρότερη θέση από αυτή του κειμένου. Με δεδομένο ότι το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο εξυπηρετεί πολλαπλές παιδαγωγικές ανάγκες με κυριότερες τη γνωστική και αισθητική (Ασωνίτης, 2001), η αξιοποίηση της εικόνας μπορεί να

αποτελέσει το έναυσμα για την κινητοποίηση των μαθητών σε ενδιαφέρουσες και ωφέλιμες παιδαγωγικά δραστηριότητες .

Το παιδί μέσα από την εικόνα (ή και το κείμενο παράλληλα) ενεργοποιεί όλο το ψυχοδιανοητικό του δυναμικό σε μια προσπάθεια να ερμηνεύσει και να ανασυνθέσει τα δεδομένα. Ενδοκειμενικά και εικονογραφικά στοιχεία αποτελούν ερέθισμα για τους μαθητές, οι οποίοι με κατάλληλη παρόθηση και εκπαίδευση προσπαθούν να τα ερμηνεύσουν και να αποκωδικοποιήσουν. Με άλλα λόγια λειτουργεί ως ερέθισμα για να αναπτύξει το παιχνίδι της μυθοπλασίας και της διήγησης. Στη συνέχεια με κατάλληλες ερωτήσεις, ο εκπαιδευτικός μπορεί να περάσει στην επεξεργασία του κειμένου, την ανασύνθεση και την περαιτέρω επεξεργασία, που μπορεί να περιλαμβάνει ασκήσεις μεταγραφής και διακειμενικές εργασίες και μεταπλάσεις, διασκευές των κλασικών παραμυθιών, παιχνίδια ανατροπής και γενικά δραστηριότητες υψηλού γνωστικού και μεταγνωστικού επιπέδου.

Ανασύνθεση κειμένου μέσα από την παραμυθιακή εικόνα αποτελεί δραστηριότητα που προάγει τη μαθησιακή διαδικασία, βοηθά το παιδί στην κατανόηση χωροχρονικής τοποθέτησης και αλληλουχίας των γεγονότων σε εξελικτική σειρά, καλλιεργεί και εξασκεί το μαθητή στην παρατήρηση, οξύνει την αντίληψή του, ενεργοποιεί την ανακάλυψη, αναπτύσσει την ικανότητα εύρεσης αιτιατών σχέσεων και συμβάλλει στην άσκηση των παιδιών στη δημιουργία και έκφραση ιδεών, ενώ παράλληλα τα βοηθά στην ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας για την επιλογή τους. Η εκπαίδευση και μύηση των παιδιών στην ανάγνωση και τη σημειολογία της εικόνας καθιστά μαθητές με επιστημονικότητα, εγγραμματοσύνη και στοχαστικοκριτική διάθεση. Από την άποψη αυτή επομένως η εικόνα μπορεί να αποτελέσει το μέσο για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των παιδιών.

Παράλληλα μπορεί να λειτουργήσει κι ως ερέθισμα για τη γνωριμία των παιδιών με την τέχνη της εικονογράφησης και τις διάφορες τεχνικές και υλικά που χρησιμοποιούνται. Έτσι το παιδί μπορεί να έρθει σε επαφή με διαφορετικές εικαστικές προσεγγίσεις και τεχνοτροπίες φυσικά και αβίαστα (κολλάζ, τέμπερα, ακουαρέλλα, υδατογραφίες, γκραβούρες) (Σιβροπούλου,2003· Γιαννικοπούλου, 2008).

Αλλά και στα Μαθηματικά, το παραμύθι μπορεί να αποτελέσει το μέσο για να γίνει το μάθημα αυτό πιο κατανοητό μέσα από παιγνιώδεις τεχνικές και στρατηγικές, οι οποίες βασίζονται σε μια ιστορία, σε ένα σενάριο παραμυθιακό. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές εμπλέκονται περισσότερο, καθώς ταυτίζονται με τον ήρωα ή καλούνται να πάρουν μέρος στην περιπέτεια ή λύση του αινίγματος (για παράδειγμα, η επίλυση προβλημάτων μπορεί να πάρει τη μορφή αστυνομικού προβλήματος και ο “μαθητής –ντετέκτιβ” θα πρέπει να διαθέτει στο οπλοστάσιό του όλες εκείνες τις γνώσεις που θα του επιτρέψουν να λύσει το πρόβλημα).

Γενικά, με το παραμύθι τρέφεται η φαντασία και φαντασία σημαίνει ανάπτυξη συμβολικής λειτουργίας. Μέσα από το ζωογόνο και διηθητικό φίλτρο της φαντασίας και των αισθήσεων, τα παιδιά προσεγγίζουν τον κόσμο, αποκτούν κοινωνικοποιημένη σκέψη και τονώνουν την αυτοπεποίθησή τους (Αναγνωστοπούλου, 2002, σ.87-90).

Αντιλαμβάνεται επομένως κάποιος ότι το παραμύθι αποτελεί το πλέον αγαπητό, ελκυστικό και ευχάριστο είδος, που χωρίς να αποτελεί μάθημα, προσφέρει ευχάριστες και δημιουργικές ώρες, ταυτόχρονα όμως κι ένα αξιόλογο παιδαγωγικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού με ευρείες δυνατότητες και προοπτικές. Μέσα από ένα ευχάριστο και δημιουργικό κλίμα, το παιδί μαθαίνει, αποκτά κοινωνικοποιημένη σκέψη και δράση, γίνεται ενεργητικός φορέας μάθησης, αναπτύσσει πρωτοβουλίες, αποκτά ευχάριστη διάθεση και υιοθετεί θετικές στάσεις για ο,τιδήποτε νέο και δημιουργικό του παρουσιάζεται. Όταν μάλιστα αυτό συνδυάζεται με παιγνιώδη μορφή, η ωφέλεια είναι διπλή.

Όπως συνάγεται από τα παραπάνω, ένα παραμύθι μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδακτική πράξη και να αποτελέσει το εφαλτήριο για εξάσκηση και μάθηση σε όλες τις αισθήσεις του ανθρώπου, για μια ολόπλευρη και σφαιρική καλλιέργεια αγωγής που να συνδυάζει ποιοτικό πεδίο γνώσης και αισθητική αγωγή, που θα βοηθάει το παιδί να ανακαλύπτει σωματικές και ψυχικές του δυνάμεις και να βελτιώνεται ποιοτικά. Με άλλα λόγια ένα παραμύθι προσφέρει μάθηση και αγωγή, ευνοεί την ενεργητική τους συμμετοχή και αναπτύσσει τη δημιουργική φαντασία του παιδιού, πολύ περισσότερο, όταν πλαισιώνεται από παιγνιώδεις δραστηριότητες, καθώς παραμύθι και παιδί αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία ανεκτίμητης αλληλεπίδρασης.

Συμπερασματικά λοιπόν, θα λέγαμε ότι η παιδαγωγική και μορφωτική διάσταση και διδακτική αξία του παραμυθιού έχει πολλές παραμέτρους, καθώς:

- καλλιεργεί τη μητρική γλώσσα με τις πρακτικές ανα-διήγησης και δραματοποίησης.
- Εξάπτει τη φαντασία και αναπτύσσει τη δημιουργικότητα, επεκτείνει τη σκέψη, αξιοποιεί τις δυνατότητες των παιδιών.
- Καλλιεργεί το διάλογο και τη γλωσσική έκφραση, ευνοεί την πολυφωνία των απόψεων, διευρύνει το λεξιλόγιο και αναπτύσσει τη φαντασία.
- Καλλιεργεί και εξασκεί τη μνήμη.
- Ενεργοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών και τους κινητοποιεί στην ανακάλυψη “μιας προσωπικής ιστορίας”, ενός συμβόλου, ενός νοήματος.
- Εμπνέει και καλλιεργεί το αισθητικό κριτήριο των μαθητών.
- Εξοικειώνει με διάφορες μορφές τέχνης.
- Ασκεί τους μαθητές στην “ανάγνωση” της εικόνας και στη γνώση της “γραμματικής της”, καλλιεργώντας τη “φιλιαναγνωσία της εικόνας”.
- Καλλιεργεί κλίμα συνεργασίας και ομαδικής εργασίας.
- Αναπτύσσει την κριτική και δημιουργική σκέψη των μαθητών, καλλιεργεί τη στοχαστικοκριτική εγγραματοσύνη και τη διερεύνηση.
- Συμβάλλει στην ολόπλευρη ψυχοκινητική, γνωστική, αντιληπτική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.

Εν κατακλείδι, θα λέγαμε ότι το παραμύθι ανοίγει δρόμους σκέψης και δράσης, ευαισθητοποιεί και πείθει για το ανεξάντλητο πεδίο δημιουργικότητας κάθε ατόμου (παιδιού). Μέσα από τις διάφορες δραστηριότητες τα παιδιά ασκούνται σε διάφορες μορφές συμπεριφοράς και κοινωνικής μαθητείας αλλά, κυρίως, ψυχαγωγούνται. Η μάθηση που συντελείται μέσα από χαρούμενα και ευχάριστα παιχνίδια έχει αποφασιστική σημασία, καθώς είναι γνωστό ότι η ανάγκη του παιδιού για παιχνίδι είναι σύμφυτη προς το πνεύμα και το σώμα του, ώστε ένα παιδί ν’ ολοκληρώνεται ψυχο-πνευματικά μέσα από το παιχνίδι.

Η μεγάλη παιδευτική και διδακτική αξία των παραμυθιών έχει γίνει πλέον συνείδηση σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Στην Ελλάδα δυστυχώς, το παραμύθι χρησιμοποιείται σε μεμονωμένες περιπτώσεις εκπαιδευτικών. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, το παραμύθι διεκδικεί μια θέση στην εκπαίδευση. Είναι ένα αντίδοτο στις ψυχοφθόρες επιδράσεις της σύγχρονης ζωής, στα υλιστικά ρεύματα σκέψης και ταυτόχρονα ένα πολυσήμαντο παιδαγωγικό εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών, προκειμένου να κάνουν πιο ευχάριστη, ελκυστική, εύληπτη και γόνιμη τη γνώση.

Κατά συνέπεια, ένα παιδί μαθαίνει πιο ευχάριστα και εποικοδομητικά μέσα από τα παραμύθια και τις παιγνιώδεις δραστηριότητες που μπορεί ένας εκπαιδευτικός να σχεδιάσει με αφορμή ένα παραμύθι. Στην ουσία, ο μαθητής μαθαίνει πώς να μαθαίνει ασυνείδητα, φυσικά και αβίαστα μέσα από το παιχνίδι της μυθοπλασίας και με τη χρήση κατάλληλων για την ηλικία τους εργαλείων και εποπτικών μέσων (χάρτες εννοιών, ιστογράμματα, κ.τ.λ.).

Βιβλιογραφικές παραπομπές

Αναγνωστόπουλος Βασίλειος (1997). *Τέχνη και Τεχνική του παραμυθιού στο σχολείο*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Αναγνωστοπούλου Δ. (2002). *Λογοτεχνική πρόσληψη στην προσχολική και Πρωτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα: Πατάκης.

Ασωνίτης Π.(2001). *Η εικονογράφηση στο βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Αυδίκος Ευάγγελος (1999). *Μια φορά κι έναν καιρό...αλλά μπορεί να γίνει και τώρα. Η εκπαίδευση ως χώρος διαμόρφωσης παραμυθάδων*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γιαννικοπούλου Α.(2001). *Εικονογραφημένα παιδικά βιβλία: Η αναγνωσιμότητα των εικόνων από παιδιά προσχολικής ηλικίας» στο Η συγγραφή και η εικονογράφηση*, Αθήνα: Καστανιώτης .

Γιαννικοπούλου Α. (2008). *Στη χώρα των χρωμάτων. Το Σύγχρονο Εικονογραφημένο παιδικό Βιβλίο*, Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Gardner Howard (1992), *Multiple intelligences: the theory in practice*, New York: Basic Books.

Gardner Howard (1999), *Intelligence reframed. Multiple Intelligences for the 21st century*. New York: Basic Books.

Hollenbeck Kathleen M. (2003), *Teaching with Cinderella Stories From around the World*: Scholastic.

Joan M. Wolf (1997), *The Beanstalk and Beyond. Developing Critical Thinking Through Fairy Tales*, The Teacher Ideas Press.

Κιτσαράς Γ. (1993). *Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και πρωτοσχολική ηλικία*, Αθήνα: Παπαζήσης.

Μαλαφάντης Κωνσταντίνος (2006). *Το Παραμύθι στην εκπαίδευση. Ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση*, Αθήνα: Ατραπός.

Ματσαγγούρας Ηλίας (2004). *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση*, Αθήνα: Γρηγόρης.

- Ματσαγγούρας Ηλίας (2007). *Σχολικός Εγγραμματισμός. Λειτουργικός-Κριτικός-Επιστημονικός*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μερακλής Μιχάλης (1991). *Τα Παραμύθια μας*, Αθήνα.
- Μερακλής Μιχάλης (1999). *Το λαϊκό παραμύθι. Κείμενα Παραμυθολογίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπενέκος Α. (1981). *Το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο*, Αθήνα: Δίπτυχο
- Nancy Polette (2005). *Teaching Thinking Skills with Fairy Tales and Fantasy*, Teacher ideas Press, Connecticut, London
- Norton Donna E.(2007⁶). *Μέσα από τα μάτια ενός παιδιού. Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα: Επίκεντρο.
- Παπανούτσος Ευάγγελος(1980). "Το Παραμύθι"Εφήμερα, Επίκαιρα, Ανεπίκαιρα, Αθήνα: Ίκαρος.
- Παππάς Αθανάσιος (1990). *Διδακτική Μεθοδολογία και Προσχολική Πρακτική*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ράπτης Νικόλαος – Καββαδά Αικατερίνη (1973). *Εκπαιδευτικά Δραστηριότητες Προσχολικής Αγωγής. Ειδική Διδακτική Νηπιαγωγείου. Η διδασκαλία του Παραμυθιού*, Αθήνα: Δίπτυχο.
- Ράπτη Νικόλαος (1980). *Μορφο-μεθοδολογικά στοιχεία για τα μαθήματα του Παραμυθιού, της Ιστορίας και της Αγωγής του Πολίτη. Ειδική Αγωγή*, Αθήνα.
- Σιβροπούλου Ρ.(2003). *Ταξίδι στον κόσμο των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών. Θεωρητικές και διδακτικές διαστάσεις*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τριλιανός Αθανάσιος (2002). *Η κριτική Σκέψη και η Διδασκαλία της*, Αθήνα.
- Τσιλιμένη Τ.(2007). *Εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο. Όψεις και Απόψεις*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Τσιτσλοσπέργκερ Χέλγκα (1995). *Τα παιδιά παίζουν παραμύθια*, Αθήνα: Πατάκης.